

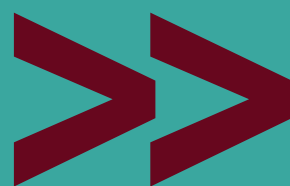
2

MARGALIT

COHEN-EMERIQUE

ÉS A ZELDA

CSAPAT

2.1. Margalit Cohen-Emerique és a módszere – Találkozás, az Artemisszió tolmácsolásában

Készítette: Szántó Diana

Az Artemisszió Franciaországból származik. Mint a legtöbb történet, ez is személyes találkozásokkal kezdődik. Olyannyira, hogy rájöttem: Nem írhatok róla harmadik személyben. Ez szükségszerűen szubjektív beszámoló lesz. Megpróbálok mindent megtenni, hogy elmagyarázzam, hogyan vált a Margalit Cohen-Emerique által legteljesebben kidolgozott és leírt interkulturális megközelítés annak a szervezetnek az elméletének és gyakorlatának a gerincévé, amelyet több mint 20 évvel ezelőtt megálmodtunk. Ezzel egyben szeretnék tisztelni azon nők előtt is, akik nélkül ma nem lenne Artemisszió, azon tűnődve, hogy a névválasztás megidézte-e azt a kitartó női erőt, amely a hírhedten viharos idők hullámai felett is fönn tartotta a szervezetet.

A 90-es évek közepén Franciaországban találtam magam, ahol kétségbeesetten próbáltam kulturális antropológusként munkát találni. Rendkívül szerencsésnek tartottam magam, amikor végül egy grenoble-i egyesülettől ajánlatot kaptam, hogy működjek közre egy szociális munkásoknak szóló interkulturális képzés kidolgozásában. A Calliope-nak csak néhány évig dolgoztam, de az igazgatójával, Martine Skaffal való barátságom tartósnak bizonyult. Martine csillapíthatatlan intellektuális kíváncsisága és a kultúrák közötti kommunikáció iránti erkölcsi elkötelezettsége (mondhatnám: a sokféleség iránti tisztelete, de akkoriban még nem használtunk ilyen szavakat) nagyon megkönnyítette, hogy megtaláljuk a közös horizontot, szakmailag és emberileg is. Sokat tanultam tőle. Ő ösztönzött arra, hogy hozzak létre egy szervezetet Magyarországon, hogy kiterjesszük munkánk nemzetközi hatását. Ez csak néhány évvel a rendszerváltás után történt meg, egy olyan időszakban, amelyet sok idealizmus és lelkesedés jellemezett. Könnyű volt elhinni, hogy az antropológia kulturális sokszínűség iránti tiszteletének gyakorlati tettekre való átültetésével változást érhetünk el. Azóta sok minden megváltozott. A könnyedség és az illúziók eltűntek, a rendszerváltók vaksága a társadalmi szenvedés iránt visszaütni látszik kirekesztő attitűdök megerősödésének formájában, narratívák és cselekedetek mérgezik lassan társadalmunkat. Senki sem hiheti többé komolyan, hogy a pedagógia egyedül képes megállítani a gyűlölet, a bizalmatlanság és a társadalmi széttagoztság növekvő áradatát. És mégis, a növekvő nyomás ellenére, vagy talán éppen azért, mert egyre nagyobb a nyomás, munkánk ma még szükségesebbnek tűnik, mint 20 évvel ezelőtt. De nagyon előre szaladtam....

Amíg Franciaországban voltam, az Artemissziót egy jó barátom és antropológus kollégám, Komjáthy Zsuzsa tartotta fenn, vezette és kurátorkodott. Együtt nőttünk fel. És tanultunk. A saját hibáinkból és sikereinkből, de a körülöttünk lévő sok embertől is. Közülük kiemelném Ariella Rothberget, aki Lyonban dolgozott, egy kórhajításnyira Grenoble-tól. Milyen izgalmas volt felfedezni, hogy ilyen közel van egy másik antropológus, aki nagyon hasonló munkát végez, mint a Calliope! Ariella volt az, aki először beszélt nekem Margalitról. Úgy tűnik, ez az elméletíró és gyakorlati szakember nem csak a mi meggyőződéseinket és pedagógiai céljainkat osztotta, hanem valójában egy olyan pedagógiai módszer alapjait fektette le, amely elkerülte a sztereotípiák erősítésének csapdáját, ami az interkulturális tréningek eredendő

veszélye. Mire felvetettük kérdéseinket, ő már megfogalmazta a válaszok egy részét. Egy társadalomfilozófiát gyakorlati képzési eszközzé alakított át, megkönnyítve a tanítást, az önfejlesztést és a kutatást. Ahhoz való ragaszkodása, hogy a "kultúra" kifejezést "referenciakeret"-re cserélje, az anti-esszencializmus korai teljesítménye volt egy olyan korban, amely évtizedekkel megelőzte a későbbi identitáspolitikát.

Emlékszem, mennyire lenyűgözött és megfélemlített, amikor először találkoztam vele. Nagy tisztelettel bántam vele, nagy tapasztalatának, hatalmas tudásának, elsöprő személyiségének és a köztünk lévő viszonylag nagy korkülönbségnek köszönhetően. Meglepetésemre néhány órán belül úgy beszélgettünk életről, szerelemről és férfiakról, mint régi barátok. Rövid időn belül meghívott bennünket a CBAI által szervezett brüsszeli képzésre. Ott szociális munkásokat képzett, és közvetve minket, engem és Várhegyi Verát, mint tanítványait. Hihetetlen tanulási élmény volt ez, ahol bepillantást nyerhettünk Margalit pedagógiájába a gyakorlatban, majd hosszú beszélgetéseket folytattunk vele elméleti és módszertani kérdésekről.

Valamivel később Margalit a személyes mentorom lett, és néhány éven át rendszeresen meglátogattam őt párizsi lakásán, hogy megvitassuk a kritikus incidenseket, amelyeket a tréningek során gyűjtöttem össze, amelyeket az ő módszertanával kezdtem el tartani. Bámulatatos volt látni, hogy mindig képes volt mélyebbre ásni, a megfelelő kérdéseket feltenni, meglátni a számomra teljesen láthatatlan rétegeket, mindig a rejtett jelentéseket feltárva. Valószínűleg ez a titka: tudja, hogyan kell teljes figyelmet szentelni az apró részleteknek ahhoz, hogy megértsük az igazán nagy kérdéseket. Ezért olyan vonzó, de nehezen utánozható a módszere: sok alázatot és a jelentések aprólékos kutatását követeli meg. Ez az etnográfiahoz oly közel álló módszer jól illett egy olyan szervezethez, amelynek etikáját az antropológia ihlette. Az Artemisszió, akire már Calliope interkulturalitásról alkotott interakcionista felfogása is hatással volt, egész logikáját a kritikai incidensek módszere és filozófiája köré építette.

Ezek a néha megdöbbenő, néha banális, egyes szám első személyben elmesélt kis történetek nagyítóüveggként működnek: a találkozásban bekövetkező mikroütközés feltárja azt, ami a mindennapokban rejtve marad: kulturális értékek, normák, képzetek, a normálisról alkotott elképzelések, amelyeket valaki másnak a normalitásról alkotott eltérő érzete kérdőjelez meg. Nincs olyan, hogy kultúrsokk, ahogy Margalit mondja, minden kultúrsokk magjában identitássokk van. A konfliktus nem a kultúrák között van, hanem az én és a világ között, amely nem hajlandó minden percben kielégíteni az igényeit. Megpróbálni megérteni, hogy mi történik a kapcsolatban, olyan, mintha egyszerre csinálnánk etnográfiát és auto-etnográfiát. A gesztus, hogy mentálisan oda-vissza átlépjük a határokat az én és a másik között, kiterjesztjük a helyzetbe foglalt lehetséges jelentések körét, és átmenetileg felfüggesztjük a másik féllal kapcsolatos negatív előítéleteket, nem egyszerűen a stressz csökkentésének és a konfliktusok békés kezelésének eszköze, hanem olyan gyakorlat, amely fejleszti a mentális rugalmasságot és az empátiát, és mindezt leereszkedés nélkül teszi. Ezek az értékek egy olyan világhépphez tartoznak, amely társadalom relációs aspektusára összpontosít, és az együttélés, a fordítás és a kommunikáció lehetőségére fogad. A látszólagos idealizmus felszíne alatt egy olyan politikai vízió húzódik meg, amely nem hajlandó a merev széttagoltságot a társadalom természetes állapotának tekinteni. Ha a különbözőség természetes, akkor a széttöredezethez az ember alkotta politika és politika

eredménye. Mint minden ember alkotta dolog, az ilyen politika is törékeny: leküzdhető és visszafordítható. Ez a politikai filozófia áll Artemisszio interkulturális megközelítése mögött, amelyet Margalit ártatlannak tűnő kritikus incidens tréning módszertanának köszönhetünk.

Az évek során a módszert a saját képünkre formáltuk, és a különböző tanulócsoporthajnk igényeihez igazítottuk. Interaktív gyakorlatok univerzumát hoztuk létre és ágyaztuk be a megközelítést, tematikus fókusszal egészítettük ki, ami lehetővé teszi a marginalizáció egyes folyamatainak vizsgálatát, meghívva marginalizált csoportok tagjait társoktatónak. Végh Panni segített nekünk a fórumszínház által inspirált tevékenységekkel gazdagítani. Kidolgoztunk egy 6 napos, maratoni tréning folyamatot, és besűríttük 3 órába a tartalmat. Sok mindennel kísérleteztünk, de Margalit egyszerűségében és hatékonyságában verhetetlen módszere ma is pedagógiai munkánk magja.

Margalit 2009-ben jött Budapestre, felajánlott az Artemisszio munkatársainak egy trénerképzést. Azóta több száz szakembert, pedagógusokat, szociális munkásokat, egészségügyi dolgozókat és rendőröket képeztünk ki interkulturális kommunikáció és konfliktus kezelés témában. Jobbá tette ez Magyarországot? Nos, valószínűleg nem. De ahogy Wallerstein írta egyik utolsó könyvében: bizonytalan időkben magokat vetni annak a biztos tudása nélkül, hogy mi csírázik ki belőlük, az ellenállásnak egy nagyon racionális módja.

2.2. Margalit Cohen-Emerique és a módszere – Találkozás, a CBAI tolmácsolásában

A találkozás Margalit Cohen-Emerique-vel és az ő interkulturális megközelítésével kétségtelenül jelentős esemény volt a Brüsszeli Interkulturális Akciócsoport (Centre Bruxellois d'Action Interculturelle – CBAI) életében. A találkozások soha sem a véletlen művei, akkor történnek meg, amikor nyitott szemmel járunk és keresünk valamit.

Így az 1990-es években, amikor a CBAI kutatott... Új módszert keresett a közösségek találkozásainak megközelítésében, nyitottan egy eltérő megközelítésre.

Nem ez volt a CBAI első átalakulása: 1981-ben alapult, azért, hogy vezetőket képezzen a bevándorló közösségekben (mint az „organikus értelmiségi” Gramsci megközelítése szerint), ez az egyesület a Brüsszeli Szociokulturális Központ Bevándorlóknak elnevezést kapta. Tíz évvel később, tudatában annak, hogy a kihívás egyre szélesedő, illetve, hogy az előző nap bevándorlói a ma belgái, az egyesület a Brüsszeli Interkulturális Akciócsoporttá (CBAI) vált. Ez a változás kettős jelentést hordoz magában. Egyrészt elhagyja a valódi jelentését egyre inkább elvesztő „bevándorló” kifejezést, másrészt kifejezi az interkulturális akcióterv célkitűzését mind társadalmi, mind pedagógiai szempontból. Kifejezi ezáltal az egyesület a brüsszeli demográfiai portrét alkotó különböző populációk iránti elköteleződését is.

A találkozás Margalit Cohen-Emerique-vel ezt a folyamatot erősíti: abban az időben a CBAI módszertant keresett a különböző kultúrákból származó csoportok, illetve egyének együttműködésének fejlesztésére. Az akkori igazgató-helyettes, Francois Berwart volt az, aki rátalált egy konferencián a kincset érő interkulturális megközelítésre Margalit Cohen Emerique megfogalmazásában. Fordulópontot jelentett ez a találkozás: Margalit képezi innentől kezdve a CBAI illetve számos más partner oktatóinak csapatát.

- a) Oktatók képzése az interkulturális megközelítésben: egy csapatként kerültek oktatásra a CBAI oktatói (Christine Kulakowski, Javier Leunda), illetve az olasz Karitás (Giancarlo Domenghini, Nicolas Di Pirro, Marco Muzzana) Margalit Cohen-Emerique által 1994 és 1999 között az európai HORIZIN program keretrendszerében, amely kapcsolatban állt a nemzetközi ARIC hálózattal 1999-ben.
- b) Oktatók képzése: a CBAI öt oktatója, illetve az ITECO nonprofit szervezet oktatói 1995-ben a „Bevándorló háttérű fiatalok stratégiái a személyiség alakulásában” témában.
- c) Oktatók képzése a CBAI és Olasz, illetve Spanyol partnerszervezetek oktatói számára 1999 májusában az európai INTEGRA program keretein belül.
- d) Oktatók képzése a CBAI csapatának 2000-ben, a szakemberek személyiségében fennálló veszélyekről, illetve erőforrásokról, amelyek segítenek a megküzdésben.
- e) Képzés Olasz és Spanyol oktatóknak a szakemberek személyiségében fennálló veszélyekről, illetve erőforrásokról. A képzés a CBAI oktatói Christine és Javier, illetve Margalit Cohen-Emerique által került közvetítése 2000 és 2003 között az európai ITACA SUD program keretein belül. Zelda, a projekt kezdeményezője is részt vett a képzésben 2003-ban.

A CBAI és olasz, spanyol, illetve belga partnerei együtt kerültek oktatásra ezáltal. A kétezres évektől kezdődően a CBAI hatalmas mennyiségű interkulturális tréninget biztosított különböző területeken (szociokulturális, egészségügy, igazságügy stb.) ... Margalit nemtetszésére? Valóban, meghökkentő volt Margalit számára az, hogy a nyilvánosság milyen mértékben profitált különböző területeken az oktatási módszerei által. Arra emlékeztetett minket, hogy az ő megközelítése szociális munkások számára készült, akiknek már van tereptapasztalata, illetve eleve rendelkeznek a decentralizáció képességével. Azonban a CBAI olyannyira értékelte a módszereit, hogy elérhetővé tette a szakemberek számára különböző területek széles választékában, illetve a végső célcsoport számára: újonnan érkezők, illetve a CBAI oktatásában részt vevő bevándorlók is a módszer által kerültek képzésre. A CBAI ezen választása alapvetően ellentétes Margalit nézeteivel, mégis érdeklődött a CBAI gazdag terepmunkában szerzett tapasztalata iránt. Ez a kettősség egy viharos, de izgalmas együttműködést eredményezett, és Margalit továbbra is a CBAI kulcsfigurája marad, egyaránt a múltban és a jelenben.

A CBAI napjainkban is folytatja az utazását új kihívásokkal kerülve szembe, mint például multikulturális csoportok kezelése, aktuális kérdésekben megkeresések intézése (mint a radikalizáció), vagy módszertani kérdésekre fókuszálva, mint például a „hogyan dolgozzunk egy olyan nyilvánossággal, amely különösen ellenálló (rasszista, xenofób) mások megismerésében.

2.3 Margalit Cohen-Emerique és a módszere – Találkozás, az Elan Interculturel szervezet tolmácsolásában

Az Elan Interculturel egy 2008-ban alakult szervezet, pszichológusok, kutatók, illetve oktatók által – nagyrésztük bevándorló volt Párizsban, akik érdeklődtek új módszerek felfedezésében, illetve fejlesztésében, amelyek megkönnyítik a interkulturális kommunikációt, együttműködést és alkalmazkodást. Az egyik alapítótagot Margalit Cohen-Emerique képezte

ki (tulajdonképpen a CBAI által 2005-ben), így tehát az általa kialakított módszer a kezdetektől jelen van a szervezetben, az új kollégák is az interkulturális megközelítésbe kapcsolódnak bele. Napjainkban csapatunk tagjai különbözőek, fiatalok, interdiszciplinárisak, akiknek nem volt lehetőségük személyesen megtapasztalni Margalit oktatását. Mondhatjuk azonban, hogy az intézményi kultúra részévé vált a módszer kulcsfontosságú üzeneteinek ismerete. Ez nem jelenti azonban, hogy a szervezet fő profilja az, hogy Margalit módszereit követve nyújtson oktatást. Bár az Elan alapvető küldetésének tartja az oktatás és a képzést az interkulturalitás területén, szenvedélyesen kíváncsiak vagyunk új módszerek alkalmazásával kapcsolatban, amiket az interkulturalitás szolgálatába állíthatunk.

Ezek az új módszerek magukba foglalják:

Nem formális pedagógia: azon a megfigyelésen alapszik, mely szerint a tanulás nem az oktató, hanem a tanuló aktivitásának következménye, ezért aktív, személyes és tapasztalatokon nyugvó tanulási folyamatot hoz létre.

Oktatási idegtudomány, tapasztalati pedagógia: új ismeretekre épülő tudományok, melyek célja a figyelem és a fegyelem fokozása, illetve a lehető legtöbb érzék bevonása a tanulási folyamatokban.

Művészet mediáció: művészi alkotások bevonása egyaránt jelentheti az ismeretlennel való találkozást, illetve új képességek felfedezését, amelyek által megtanulunk szembenézni ezzel az ismeretlent: érzelmek kezelése, vagy például új nyelv tanulása az önkifejezés céljából.

Kognitív pszichológia: felismerik az interkulturális kölcsönhatásokban az egyén pszichológiai folyamatainak fontosságát, olyan kihívások, mint például a stresszválasz, és a kognitív viselkedépszichológia technikáinak alkalmazása a megküzdésben.

Ezek a megközelítések egyesülnek a két legfontosabb tevékenységünkben: interkulturális képzések tartása szakembereknek és módszertani fejlesztések kivitelezése kísérleti projekteken. Mindkét tevékenységi kör ugyanazt a kettős motivációt hordozza. Egyrészt hiszünk abban, hogy a különbözőség ünneplése több tudást és szépséget hoz az életünkbe. Másrészt tudjuk, hogy napjainkban interkulturális kérdésekkel foglalkozni nem csak kiváltság: a kulturális különbözőségek gyakran összefüggnek társadalmi egyenlőtlenségekkel, és felelősségünk van abban, hogy egy igazságosabb rendszerért dolgozzunk.

Interkulturális képzések szakembereknek

Manapság elsősorban szociális szakemberek részére biztosítunk képzéseket, illetve hivatásos vagy önkéntes nyelvtanároknak, akik bevándorlókat tanítanak. Az új pedagógiai alapelveket és módszereket belefoglalva az oktatási tevékenységünkbe lényegesen megváltoztatták a stílusát és a dinamikáját az általunk kínált képzéseknek, tiszteletben tartva a Margalit által útnak indított irányt. Van azonban egy másik tényező is, amely nagyban befolyásolja a lehetőségeinket, mégpedig az résztvevők elvárásai, illetve általános elvárások a tanulási folyamatokkal szemben. Az résztvevők egyre inkább vonakodnak a hosszabb tréningektől, amelyek komplex módszertanok átadására fókuszálnak, így tehát szembe kell néznünk az elvárásokkal, melyek alapján az interkulturális kérdésekben számos témát kell érintenünk rövid idő alatt. Ezek következményeképp az eredeti 9 napos tréning elképzelhetetlenné vált. Az esetek többségében három, maximum öt napos képzéseket tartunk. Ezekben a keretekben

megpróbáljuk arra a módszerre helyezni a hangsúlyt, amelyet a résztvevők a leginkább be tudnak illeszteni a gyakorlatba, ezáltal gyakran fő témánk a decentralizáció és a negociáció. és kisebb mértékben ugyan, de lehetőséget biztosít mások referenciakeretének felfedezéséhez szükséges eszközök megismerésére, azért, hogy érthetővé váljon a „más kultúrákról szóló információk” jelentősége és a kockázata, segítve, hogy az ilyen információkat tudatosan szerezzék meg és dolgozzák fel.

Amikor a decentralizáción dolgozunk, arra irányítjuk a figyelmet, hogy az emberek magukévá tegyék ezt az egyszerű, ámde radikális viselkedési formát, hogy bármikor, amikor stresszt, illetve veszélyt érzékelünk valaki mássága, különbözősége miatt, akkor lépünk hátra egyet és próbáljuk a másság, illetve különbözőség tükrében felfedezni, hogy mi is az, amit olyan nagy becsben tartunk és miért érezzük ezt veszélyeztetve a különbözőség által. A kettősség felismerése (hogy a másik ember a sajátunktól eltérő logika és értékek szerint él) és a hajlandóság az önreflexióra (szemben az ítélkezés és racionalizálás eszközeivel) kulcsfontosságú elemek, amelyeket szeretnénk közvetíteni a szakemberek számára, akik az interkulturális kérdések vizére eveztek.

A negociáció során kettős fókusszal dolgozunk: egyrészt célunk megértetni a negociáció természetét a résztvevőkkel, másrészt olyan szükségesek képességek erősítünk meg, mint például az interkulturális kommunikáció (a kulturális különbözőségek tudatosítása, illetve rugalmas alkalmazkodás) ellenállás az érzelmi bezárkózásnak megterhelő szituációkban, képesség saját arcunkra vigyázásra mások arcának figyelembevételével.

Innovációs módszertani projektek

A tréningek mellett a kísérleti projektjeinkbe gyakran alkalmazzuk a kritikus incidensek módszertanát, hogy jobban lássuk, hogy a különbözőség hogyan hat egy-egy szakmai területen vagy témában. Sőt, azt gondoljuk, hogy a kritikus incidensek egy különösen precíz lencsét biztosítanak arra, hogy rálássunk a kulturális különbözőségek dimenzióinak játékterére jellemző helyzetekben, és abban is, hogy melyek az érzékeny területek különböző hátterű szakemberek együttműködésében. Ezen az úton haladva vettük át például a különbözőség hatásainak felismerését célzó módszert az egészségügyi szektorban (az azt felhasználó, és az ellátást biztosító személyek esetében egyaránt), a gyermekkori oktatás, a felnőttképzés, illetve az ifjúságimunka területén belül. Különböző tematikus kérdéseket bontottunk ki, mint a test, fogyatékoság, nemek és intimitás. Gyakran fészegettük ezáltal az eredeti módszertan által leírt fókuszokat – néha maga Margalit meglepetésére is. Képes például a különböző testi adottságok megléte „kultúrákat” létrehozni, és a „különböző képességű”, illetve „orientációjú” emberek közötti interakció értelmezhető-e ezáltal interkulturális kapcsolatnak? A tapasztalataink alapján úgy gondoljuk, ez a megközelítés érvényes lehet. És úgy gondoljuk, hogy a Margalit által közvetített üzenet kulcsfontosságú a különböző területeken dolgozó szakemberek és laikusok számára egyaránt, hogy a világ jelentőségteljesebb, szebb és egy kicsit igazságosabb legyen.

2.4. Margalit Cohen-Emerique és a módszere – Találkozás, a RUAH Szövetkezet tolmácsolásában

Néhányan közülük 1996 óta foglalkoznak oktatók képzésével az interkulturális területeken, a találkozás Cohen-Emerique-vel 1997. március 23. napjára datálható, a CBAI által tartott

egyhetes brüsszeli workshop keretén belül, amely a „Margalit Cohen-Emerique, a kulturális sokk és a krízishelyzetek módszerének atyja” elnevezést kapta.

Innentől leindultunk a fejlődés és a kísérletezés útján, és bemutattuk Olaszországban ezt az elméleti megközelítést és módszertant képzési szemináriumokon. Mi lettünk Margalit Cohen-Emerique „olasz hangja”. Számos alkalommal találkoztunk vele is az oktatási megközelítéseink szupervíziója kapcsán, és támogattuk a könyvének olasz fordításának megjelenését.

Néhányan később magasabb szintre emeltük a tapasztalatainkat, elmélyülve az oktatás kérdéseiben, a szociális területhez kapcsolódó doktori tézissel zárva tanulmányainkat.

Néhányan a munkatársak közül szakmailag érintettek a menedékkérők és bevándorlók befogadásában és integrációjában, így lehetőség nyílt számunkra felismerni, hogy mennyire sok munka befektetése szükséges a szociális beilleszkedés és a kulturális támogatás folyamatában.

Zelda Amidoni számára (aki jelenlegi projektünk ihletője), a találkozás Cohen-Emerique módszerével lehetőség volt arra, hogy folytassa a szakmai tevékenységeit az interkulturalitás és a nyelvi-kultúrák közvetítésének szolgálatában. Zelda felismerte a módszerben rejlő lehetőséget, miszerint ez a készség felajánlható a szociális munkások és bármilyen területen tevékenykedő politikai vezetők számára, és inspirációt nyújt. Zelda olyannyira hitt ebben, és támogatta, hogy ez Margalit Cohen-Emerique könyvének olasz változatban történő megszületéséhez vezetett.

Mind ezek a különböző időben és módokon megélt személyes tapasztalatok, útvonalak kereszteződése és összeolvadása a Ruah szövetkezeten belül. A szövetkezet feladatának tekintette, hogy az öröksége egy közös tudáshalmaz legyen mind a 200 tagja, az együttműködési partnerei, illetve a különböző tevékenységi szférák (befogadás, olasz nyelvoktatás, kulturális mediáció, szociokulturális integráció, és a többi) számára.

A módszer iránti lelkesedés és Cohen-Emerique személyesen vezette oda a szervezetet, hogy támogassuk és összefogjuk az Erasmus+ Zelda projektet, azzal a céllal, hogy előrelépés történjen az interkulturális integráció folyamataiban, amelyben kulcsfontosságú tényező a képzés a résztvevők számára. Ez a megközelítés volt alap, amelybe más módszereket és stratégiákat is beillesztettünk, amelyek képesek elősegíteni a változást.

2.5. Margalit Cohen-Emerique és a módszere – Ariella Rothberg tolmácsolásában

Kezdhethetném az írásomat Margalit Cohen-Emerique előadásának átfogalmazásával: nem véletlen, hogy az interkulturális területre tévedtem. Izraelben születtem 1953-ban, a kora gyermekkoromat a francia ajkú Svájc területén töltöttem, és 5 éves koromban Franciaországba költöztem. Ha valaki megkérdezné, hogy mi az anyanyelvem, nem tudnék válaszolni. Azt mesélték nekem, hogy amikor eljöttünk Izraelből, a héber és a francia keverékét beszéltem. Svájcban a nagynéném otthonában német, magyar, svájci-német nyelveken beszélünk és néha olasz vagy angol nyelven. Mindenesetre, amikor öt évesen Franciaországba érkeztem, franciául beszéltem. És annak ellenére, hogy gyorsan alkalmazkodtam a francia életmódhoz (nincsenek korábbi emlékeim az azt megelőző életemből – Izraelről és Svájcra), mégsem éreztem magam soha úgy franciának, mint

amilyenek az osztálytársaim voltak. Jelen volt a zsidó identitásom, hogy nem olyan vagyok, mint mások.

Talán ezeknek az identitás kérdéseknek köszönhetem, hogy a pszichológia és az antropológia irányába terelődtem. Az interkulturális tréningek területén a karrierem elején felkértek, hogy szociális szakembereket képezsek, hogy együtt Maghreb népességével foglalkozunk. Abban az időben ez volt az egyik csoport, amely a legnagyobb kihívást okozta a szociális munkásoknak, akiknek nagyon nehéz volt kezelni a sokféleséggel és a különbségekkel való találkozást. Ezek specifikus képzések voltak, bár a fókusz területek így is túl általánosak voltak néha, mint például a nők, a család, a testhez való viszony (ez a doktori tézisem témája) és a többi.

Habár nagyon boldog voltam, hogy megoszthatom a tapasztalataimat és a tudásomat közvetlenül bevándorlókkal foglalkozó szakemberekkel, fokozatosan rájöttem, hogy annak ellenére, hogy valódi terepről, a konkrétan érintett csoportokról adok át első kézből szerzett információkat, ezt a szociális munkások nem úgy érzékelték, mint a mindennapi gyakorlatukba beépíthető tudást, inkább úgy, mint a messzi-távol egzotikusságát, amely nagyon izgalmas, de nem túl hasznos a mindennapi munkájukra, szakmájukra nézve. Ekkor kezdtem el a szociális szférával kapcsolatos oktatási kérdésekkel foglalkozni, közben mindig a tréning módszertan lebegett a szemem előtt. Hogyan lehet megfogalmazni az elméleti tudást és kialakítani annak gyakorlati alkalmazását? Hogyan lehet leküzdeni az előítéletek és mások ábrázolásának gátjait, a kommunikáció fejlesztése és megkönnyítése érdekében? Hogyan tegyük közérthetővé az egyébként igen gazdag szakmai tudással rendelkező szociális munkások számára ezeket a különböző „másságokat”?

Az ilyen, és ehhez hasonló kérdéseim egy Margalit Cohen-Emerique által jegyzett cikkben találtak válaszra. Nem ismertem a szerző munkásságát, de a „megvilágosodás” érzése járt át, amikor a cikket olvastam, melyben részletezte az oktatási módszerét és az általa bejárt utat. Abban a pillanatban minden kérdésemre ott volt a válasz, szóról szóra, azokkal a következtetésekkel együtt, ahova addig eljutottam. De öt évnek kellett eltelnie, hogy találkozzak vele, és megkérjem, hadd tanulhassak tőle, majd újabb 9-10 év telt el általa felügyelt munkával, amíg valódi kollegiális kapcsolat alakult ki közöttünk, amelynek a közösen megírt könyvünk kiadása lett a csúcspontja 7 évvel később... Fokozatosan befejeztem a kutatási tevékenységem és teljesen az oktatásnak szántam magam, az ő módszerei alapján.

A hosszú utazás alatt sokat dolgoztam azon, hogy az általa eredetileg felfedezett módszereknek megfeleljek, először is azért, mert a gyakorlatban teljesen megfelelt a prioritásaimnak, és azért is, mert a könnyedség és rugalmasság mesterfokra emelése nem működött azonnal, sőt. Évek kellettek Margalit szigorú felügyelete alatt ahhoz, hogy elégedett legyen azzal, ahogy alkalmazom a módszereit úgy, ahogy számomra az egy rendszerré összeállt. Nagyon sokféle háttérű szakemberekkel eltöltött, jó sok év gyakorlata után hosszasan elgondolkodtam a képzésben résztvevő célcsoportok háttérének kérdésén, mivel Margalit a módszerét lényegében szociális munkásoknak fejlesztette (a legtágabb értelemben). Fokozatosan ráébredtem arra, hogy ez a módszer nem alkalmazható minden szakterületen és kontextusban, így hát újragondoltam a képzéseimet a célközönségtől függően, anélkül, hogy alapvetően megváltoztattam volna a módszert.

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

Jelenleg különböző hátterű és szakterületről érkezők számára szolgálatok képzéseket. Olyan szakembereknek, akik így vagy úgy, de megküzdöttek a másság problémáival a munkájuk során. Akár kisebb, 15 fős csoportokkal is dolgozom, de a felnőttképzés klasszikus formájában akár 100 fős csoportokkal is. Olyan emberekkel is találkozom, akik szembenéztek a kulturális különbözőségekkel a napi tevékenységeik során és tudatában vannak a hiányosságaiknak, de olyan csoporttal is dolgoztam már, akik elég halvány ismeretanyaggal rendelkeztek az interkulturalitás témakörében, annak ellenére, hogy találkoznak vele a mindennapi szakmai életükben.

Szakmai tapasztalatok tekintetében, ha azoknak a szociális szakembereknek a képzését nézzük, akik családok integrációját kísérik végig a francia társadalomba, a gyakorlati tevékenységem és a megfigyeléseim semmiben sem különböznek Margalit Cohen-Emerique-től. Csak annyit tennék hozzá, hogy ami egyedülálló ezekben a szakmai kultúrákban, az az önreflexió fogalma, az előítéletektől mentes hozzáállásra való törekvés, a meghallgatás, és a megkérdőjelezés képessége, sőt, néha még a kételkedés is gyakorlati tevékenységeik folyamán. Mindezek megkönnyítik a módszer beillesztését a szakmai munkába.

Azonban ez sok más szakemberrel kapcsolatban nem így van, akikkel tréning helyzetben találkozom. Ha van is reflektivitás, sokszor csak a szakmaiságra összpontosul, a szakszerűsége, és nem a célcsoportokra, akikkel dolgoznak. Ez történik számos szakmai területen, akikkel dolgozom:

Egészségügyi szektor: különböző kórházi szakintézményekkel, általános ellátást végző kórházakkal, pszichiátriai intézetekkel, katonai kórházzal dolgoztam együtt, főleg az ápolószeméllyel (nővérek, orvosi asszisztensek, takarítók és néha, ugyan ritkán recepciós és adminisztrációs munkatársakkal), és nagyon kevés főnővérrel, orvossal vagy pszichológussal.

Szociális lakhatási szektor: a lakótelepeken élő családok napi ellátásával foglalkozó személyekkel dolgozom, akik francia nyelvről lefordítva a „betontömbök őrangyalai” és közvetlen kapcsolatban állnak a családokkal és az emberekkel, akik abban a lakókörnyezetben élnek. Néha, ugyan ritkábban, az irodákban dolgozó személyek képzése is megtörténik, olyanok esetében, akik a családokkal is kapcsolatban állnak, a hierarchia minden fokán.

A szociokulturális animáció területén, ahogy már említettem főleg egyesületi és önkormányzati szervezetek dolgoznak, akik a bentlakó személyek szabadidős programjait szervezik. Ők általában szakemberek, vagy önkéntesek (ami elég gyakori ebben a szférában).

Számos tevékenységben érintett szakma biztosít szolgáltatásokat a nagy közönség számára, mint például az állami szervek (pl. munkaügyi központok), szociális hálózatok, intézmények, nevelőotthonok (fiatalok, vagy kísérő nélküli kiskorú személyek számára), ügyintézés (városházák, tanszéki tanácsok, gyermekgondozó szolgáltatások), könyvtárak, intézmények, egyesületek (szociális vagy integrációs központok), hogy csak egy párat említsek.

Év végül, ott vannak a civil szervezetek, akik külföldön teljesítenek humanitárius szolgálatot.

Nem egyoldalúan alkalmazom Margalit Cohen-Emerique képzési módszerét, hanem alakítom a megbízó szervezők elvárásai alapján, illetve a célcsoport szakmai sajátosságaihoz igazítom.

Sok múlik azon, hogy milyen célt tűzök ki magam elé azon túl, hogy milyen célt tűznek ki számomra. Ezalatt azt értem, hogy még manapság is, a tőlem képzést rendelők elenyésző kisebbsége (a hierarchiában elfoglalt helyükről teljesen függetlenül) rendelkezik valós tudással az interkulturalitás kérdéskörét illetően, legyen szó a tartalomról, a módszerekről, vagy akár az elérendő célokról. A csoportok valós szükségletinek megvizsgálása rendszeresen nézeteltérést indukál, mivel nem kínálok egy biztos és tökéletes csodareceptet a különböző kultúrájú bevándorlókkal történő munka jobb megértésére.

A sok éve munkája után – ezekkel a nagyon különböző csoportokkal, azt tudom mondani, mint tréner, hogy fokozatosan megváltoztattam a célkitűzéseimet és adaptáltam a tréningen résztvevő szakemberekhez. A módszertanomat több szinten lehet besorolni:

Kidolgoztam egy módszertant a téma részvételi megközelítésére, számomra egy közös alapot hoz létre, és ezt rendszeresen alkalmazom a szakterületekkel kapcsolatosan. Ebben a munkában lényeges, hogy tudatosítsuk a sokféleséget, nem mint elméleti konstrukciót, hanem mint valóságot, ami nem feltétlenül jelent egyet a nagyon idilli „toleranciával”, amire gyakran hivatkoznak, de ritkán alkalmazzák a gyakorlatban a mindennapi munkájuk során, mivel az leválasztják a valóságról. Ezt mindennemű interpretációs folyamattal kapcsolatban megfogalmazom, ami a másik valóságát illeti, mint a saját sztereotípiáink, előítéleteink, normáink, azaz a saját referenciakeretünkkel kapcsolatban. Emerique-Cohen gyakran mondja azt, hogy „a saját referencia keretünk a legnagyobb akadály a másikkal való találkozásnak”, erről próbálok én is meggyőzni őket.

Második lépésként kiválasztom az oktatási módszer következő lépését. Rögtön belevágok a módszertanba, amennyiben a csoport képes erre a munkára. Másrésről azonban, amikor túl erőteljes ellenállást érzékelek, akkor nem tanítom meg elméleti szinten Margalit Cohen-Emerique elemzési módszerét, hanem azt a hatalmas gyakorlatban alkalmazható eszköztárat használom, ami a rendelkezésemre áll – gyakorlatok és szituációk, amelyek lehetővé teszik, hogy a résztvevők megismerjék a kulcsfogalmakat és felülkerekedjenek a félelmeiken. Ez a képzésre szánt egész időt lefedheti. A munka eredményét jó példa az egyik értékelésben leírt alábbi mondat: „A három napos képzés során rájöttem, hogy a különbözőség nem is veszélyes.” Abban a pillanatban azt éreztem, hogy elértem a célokat. Egyes csoportok számára egy fokozatos, kétlépcsős folyamat sokkal eredményesebb lenne, először felülkerekedni az ellenálláson, majd valóban elmerülni a módszertanban. Azonban nagyon ritka, hogy ilyen lehetőség adódik, mivel napjainkban a tréningek – ahogy minden más is, a „hatékonyság” minden más szempont felett áll.

A módszertannal kapcsolatos döntéseim nem a csoport szakmai hátterével kapcsolatosak, megtörténhet az is, hogy tökéletesen tudom alkalmazni a kritikus incidens módszertant szakemberek egy csoportjával, majd ugyanabból a szférából érkező mások csoporttal lehetetlen lenne ugyanezt a képzést megtartani.

Befejezésül szeretném elmondani, hogy nem vagyok már túl messze a karrierem végétől és nem érzem erős szükségét a módszer további adaptációjának. Továbbra is meg vagyok győződve a módszer érvényességéről, és arról, hogy rendkívüli módon tud hozzájárulni azoknak az embereknek a munkájához, akik képesek integrálni a napi gyakorlataikba, különösen azon szakemberek esetében, akik napi kapcsolatban vannak a sokszínűség, a

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

kulturális másság különböző formáival, amiket országainkban ismerünk. Tisztában vagyok vele, hogy nehézségekkel jár a módszer megvalósítása, mivel sok befektetett energiát követel meg azoktól a trénerektől, akik alkalmazni szeretnék. A nehézségek mellett azonban rendkívül gazdag és színes eszköztár áll azok rendelkezésére, akik a módszerbe nagy erőket fektetnek.